Příběh rodiny Růtových

První pražský úkryt parašutistů z Anthropoidu

VLASTISLAV JANÍK

Ještě dřív, než se seznámili se Zelenkou-Hajským, před tím, než se do věci zapojili Moravcovi a další známá jména českého odboje, skrývali se členové slavného výsadku u dnes neprávem pozapomenuté rodiny Růtových.

Dětství, dospívání a rodinný život

Václav Růta se narodil 24. června 1890 Václavu Růtovi staršímu a Anně Růtové, rozené Kyselové,[1] v Turnově. O devět let později přišel na svět jeho bratr Josef[2].

Hned po vzniku Československa se Václav Růta ocitl jako zaměstnanec pošt v Bratislavě, kde pracoval na hlavní železniční stanici jako úředník u drážní pošty. V Bratislavě se seznámil i se svou budoucí ženou Marií, rozenou Rausovou[3], vyučenou dámskou krejčovou, s níž 17. září 1921 uzavřel sňatek v Tišnově.[4] Po dvou letech manželství se jim 21. března 1923[5] narodil syn Jiří, který měl však v křestním listu zapsáno jméno ve slovenské mutaci jako Jura[6]. V době sňatku bydlela rodina v Konventní ulici č. 7 v Bratislavě a později se přestěhovala do pronajatého domku ve vinohradech blízko Lamačské cesty.[7]

Růtovi – syn Jiří a matka Marie — Foto: archiv autora

1 ČVANČARA, Jaroslav – LEDVINKA Václav – JANÍK, Vlastislav – ŠUSTEK, Vojtěch: *Pamětní kniha. 294 hrdinů a obětí heydrichiády popravených v Mauthausenu*. Archiv hl. m. Prahy – Scriptorium, Praha – Dolní Břežany 2013, heslo Růta Václav, s. 251.

2 Josef Růta se narodil 6. 2. 1899 v Turnově.

3 Marie Rausová byla dcerou Josefa Rause domkaře v Tišňově. Manželé Rausovi bydleli v domě č. p. 64 v Dvořáčkově ulici. *SOA Brno-venkov*, f. 198/237, inv. č. 1923, Matrika narozených a pokřtěných pro FÚ Tišnov 1862–1892. Marie Růtová začala ve školním roce 1894–1895 navštěvovat pětitřídní dívčí obecnou školu v Tišnově. *SOA Brno-venkov*, f. H-324 Národní a střední škola dívčí Tišnov, inv. č. 10, Třídní výkaz docházky a prospěchu školní rok 1894–1895. Dne 22. února 1902 byla ze školy „propuštěna". Tamtéž, inv. č. 17, Třídní výkaz docházky a prospěchu školní rok 1901–1902.

4 Sdělení autorovi od Jaroslava Čvančary. *Archiv Jaroslava Čvančary*, heslo Růtovi. Viz také *SOA Brno-venkov*, f. 35/124, inv. č. 1937, Matrika oddaných pro FÚ Tišnov 1914–1928.

5 ČVANČARA, Jaroslav – LEDVINKA Václav – JANÍK, Vlastislav – ŠUSTEK, Vojtěch: *Pamětní kniha. 294 hrdinů a obětí heydrichiády popravených v Mauthausenu*, heslo Růta Václav, s. 251.

6 *Archiv autora* (dále jen AA), rozhovor autora s Miroslavou Donnerovou 13. 6. 2012.

7 Tamtéž.

Během svého pobytu v Bratislavě se Václav Růta dostal do kontaktu s Janem Bejblem, který zde sloužil u policie.

Rodina Růtových udržovala úzké vztahy se svými příbuznými a často jezdila za rodiči do Turnova i do Tišnova. Snad nejtěsnější kontakt udržovala Marie Růtová se svou sestrou Antonií. Ta si po první světové válce vzala za muže ruského legionáře Jana Medka[8] a v roce 1920 se jim narodila dcera Miroslava[9], která trávila v rodině Růtových veškerý volný čas. Obě děti si tak vzájemně nahrazovaly chybějící sourozence. *Oba jsme se měli opravdu rádi. Jirka byl velký maminčin mazánek. Bez maminky neudělal ani krok.*[10]

Prostředí, ve kterém Růtovi v Bratislavě žili, bylo značně poněmčeno a maďarizováno a Miroslava vzpomíná, že Jiří *mluvil jen maďarsky a německy.*[11]

Jan Milíč Zelenka a jeho otec, řídící učitel Jan Zelenka-Hajský Foto: archiv Jaroslava Čvančary

Odchod z Bratislavy a hledání nového domova

Pobyt v Bratislavě skončil s rozpadem Česko-Slovenska v březnu 1939. Rodina Růtových odešla do Čech, ač nemusela. Marie Růtová měla trvalý pobyt na Slovensku od roku 1913, tedy před vznikem republiky, a mohla být proto považována za slovenskou státní příslušnici. To platilo také o synovi Jiřím. Přesto by život manželů Růtových na Slovensku nebyl s velkou pravděpodobností příliš šťastný. Václav Růta by zřejmě musel odejít z pošty jako nespolehlivý a stal by se občanem druhé kategorie. V té době se proto obrátil na svého bratra Josefa, žijícího v Praze v Žerotínově ulici č. p. 1641/47,[12] který byl zaměstnán u vlakové pošty. Ten zjistil, že v Biskupcově ulici č. p. 1837/4 je volný byt se dvěma pokoji a kuchyní. Tuto informaci předal bratrovi Václavovi a v dubnu se tam rodina Růtových nastěhovala.

Václav Růta získal zároveň nové zaměstnání na poště na Wilsonově (Hlavním) nádraží. Jeho žena zůstala v domácnosti a syn byl zapsán na libeňské gymnázium. Do stejné školy, shodou okolností ze stejného domu a ze stejného patra, docházel i syn Jana Zelenky Jan Milíč. Zelenkovi se do domu nastěhovali po záboru československého pohraničí po několikaměsíčním pobytu v ubytovně ve Všehrdově ulici, která byla součástí Tyršova domu, 9. ledna 1939.[13] Obě rodiny tak sdílely osud vyhnanců z oblastí, jež dříve patřily Československu, ale i hodnoty mravní a vlastenecké, dané jejich příslušností k Obci sokolské.[14]

8 Jan Medek, narozen 26. 12. 1872 v Hradčanech u Tišnova. Zajat byl 23. 10. 1914 u Samboru a do legií zařazen 19. 9. 1918 v Omsku. Demobilizován byl jako vojín, účast v legiích ukončena 23. 12. 1919 – viz http://www.vuapraha.cz/soldier/8750967 (citováno k 2. 5. 2016).

9 Miroslava Donnerová, rozená Medková, narozena 4. 12. 1920 v Tišnově. Dcera Jana Medka a Antonie Medkové, rozené Rausové. Neteř manželů Růtových a sestřenice Jiřího Růty.

10 *AA*, rozhovor autora s Miroslavou Donnerovou 13. 6. 2012.

11 Tamtéž.

12 *NA*, f. Policejní ředitelství Praha II – prezidium – 1941–1950, k. 1965, sign. R78/4 Růta Václav – vyzvednutí úmrtních oznámení ze dne 29. 1. 1943.

13 ČVANČARA, Jaroslav: Ni zisk, ni slávu. Příběh Jana Zelenky-Hajského a jeho sokolské ilegální skupiny Říjen. *Paměť a dějiny*, 2012, roč. 6, č. 2, s. 20.

14 *AA*, rozhovor autora s Miroslavou Donnerovou 13. 6. 2012. Otázka na sokolskou činnost manželů Růtových.

15 Bližší informace o Václavu Královi a Janu Bejblovi viz JANÍK, Vlastislav: *Příběh rodiny Královy* 1. a 2. část – viz http://www.mauthausen.estranky.cz/clanky/zpracovane-pribehy-veznu-klm/pribeh-rodiny-kralovy---1.-cast.html a http://www.mauthausen.estranky.cz/clanky/zpracovane-pribehy-veznu-klm/pribeh-rodiny-kralovy---2.-cast.html a TÝŽ: *Příběh rodiny Bejblovy* – viz http://www.mauthausen.estranky.cz/clanky/zpracovane-pribehy-veznu-klm/pribeh-rodiny-bejblovy.html (vše citováno k 2. 5. 2016).

16 Vzhledem k tomu, že se Růtovi přestěhovali do Prahy až v dubnu 1939 (viz svědectví Miroslavy Donnerové) a Bejblovi odešli do Plzně, musely rodiny udržovat nějaký kontakt.

Dům Moravcových a dům Růtových a Zelenkových v Biskupcově ulici v současnosti Foto: red.

Silvestrovský „dárek“

V noci z 28. na 29. prosince 1941 byla u obce Nehvizdy vysazena operační skupina Anthropoid. Parašutisté Jan Kubiš a Josef Gabčík se následně šťastně dostali do Plzně k policejnímu inspektorovi Václavu Královi, který jim opatřil nové pracovní knížky. Kubiš s Gabčíkem ho však požádali i o bezpečné spojení v Praze. Král se kvůli tomu radil se svým kolegou, obvodním inspektorem Janem Bejblem,[15] jenž si vzpomněl na Václava Růtu, který v březnu 1939 opustil Bratislavu a usadil se v Praze.[16] Bejbl samozřejmě znal ze slovenské metropole i další státní zaměstnance, ale kontakt na Růtovy zřejmě vyhodnotil jako bezpečný a důvěryhodný, což bylo jistě dáno vlasteneckým smýšlením rodiny. I po stránce pracovního zařazení šlo o ideální kontakt. Václav Růta pracoval přímo na nádraží, kam přijížděly rychlíky z Plzně a pro oba parašutisty tím bylo snazší ho vyhledat právě na jeho pracovišti než v labyrintu žižkovských ulic, když víme, že Prahu jak Josef Gabčík, tak Jan Kubiš vůbec neznali.

[Dne] *31. 12. 1941 přivedl Král atentátníky k policejnímu inspektoru v záloze Janu Bejblovi, bytem v Plzni, který jim pak dále zprostředkovával spojení do Prahy. V Praze našli konečně ubytování u poštovního úředníka Václava Ruty*[17]*, bytem Praha XI, Biskupcova 4. Přišli k němu během dopoledne 31. 12. 1941. Když si později o atentátnících povídaly do věci zasvěcené české ženy, potom často používaly při řeči krycí výraz „silvestrovský dárek“. Ruta přijal oba agenty bez jakéhokoli zaváhání, a ačkoli jeho byt sestává pouze ze dvou místností, je přechovával až do 5. 1.* [19]*42*.[18] Potud zpráva, kterou v září 1942 vypracoval Heinz Pannwitz o průběhu vyšetřování atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. V tomto textu si musíme všimnout pasáže, kde se uvádí, že parašutisté přišli k Růtovým již během dopoledne na Silvestra roku 1941. Bylo to vůbec možné?

Do Plzně na adresu Václava Krále dorazili 30. prosince. Pražský kontakt dostali až ráno 31. 12. 1941,[19] kdy je Král seznámil s Bejblem, který jim předal adresu Václava Růty. V kolik toto setkání mohlo proběhnout a kde? Držíme-li se toho, co píše Heinz Pannwitz, muselo k němu dojít brzy ráno. Václav Král bydlel na adrese Pod Záhorskem č. 1 na severní straně města a Bejbl v Čechově ulici č. 34 na tzv. Říšském předměstí (nyní Jižní Předměstí), které se nachází na jižní straně města. K setkání mezi ním a parašutisty tedy mohlo dojít na půl cesty, což odpovídá centru města, a není vyloučeno, že se tak stalo přímo na nádraží těsně před odjezdem vlaku na Prahu. Podle této varianty by pak pro ně nebyl problém dorazit do Biskupcovy ulice dopoledne. Mohli to mít ještě jednodušší, pokud vyhledali Václava Růtu přímo na hlavním nádraží a on je odvezl domů osobně.

V bytě Růtových pak pobývali do 5. ledna 1942. Tehdy se, alespoň podle Heinze Pannwitze, v bytě náhodou

17 V německy psaném dokumentu jsou Růtovi psáni bez kroužkovaného „u“.

18 ŠUSTEK, Vojtěch: *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava*. Archiv hl. m. Prahy – Scriptorium, Praha 2012. Dokument č. I/107 Pannwitzova závěrečná zpráva o vyšetřování atentátu na Heydricha s datem 25. září 1942, s. 586.

19 [Dne] *31. 12. 1941 přivedl Král atentátníky k policejnímu inspektoru v záloze Janu Bejblovi, bytem v Plzni, který jim pak dále zprostředkovával spojení do Prahy*. Viz tamtéž.

objevil Jan Zelenka-Hajský, aby si u Václava Růty *objednal soupravy poštovních známek*.[20] Od tohoto data oba parašutisté přešli do péče sokolské odbojové organizace.

První varování

Kontakt s neteří Miroslavou udržovala rodina Růtových i během svého pražského pobytu. Často za nimi jezdila, přestože již byla totálně nasazena ve sklárně ve Velkém Meziříčí, a to jako sekretářka ředitele. V té době zde pracovala i Milada Hrušáková, dívka Ivana Kolaříka[21], který 3. ledna 1940 odešel do exilu, aby se zapojil do boje proti nacistickému Německu. Zúčastnil se bojů ve Francii a v Anglii. Byl vybrán do kurzů pro zvláštní úkoly a posléze zařazen do operační skupiny Out Distance. Společně s npor. Adolfem Opálkou a rt. Karlem Čurdou byl vysazen v noci z 27. na 28. března 1942 v protektorátu u obce Ořechov na Telčsku. Bohužel, při ukrývání operačního materiálu na dopadové ploše ztratil falešnou legitimaci, která zněla na jméno Jan Krátký z Prostějova, datum narození 22. 3. 1920 v Ivančicích u Brna, povoláním kancelářský pomocník. V ní zůstala i podobenka jeho děvčete, na jejímž rubu bylo v tomto smyslu napsáno:

Ivan Kolařík – parašutista, člen skupiny Out Distance, se svou snoubenkou Miladou Hrušákovou Foto: archiv Jaroslava Čvančary

Věnuji a až do smrti budu na Tebe myslet. Milada Hrušáková.[22] V levém rámu bylo ještě *V. M.* a nějaké datum z roku 1939.[23]

O výsadku na Telčsku se Gestapo dozvědělo 28. března 1942 proto, že část materiálu dopadla přímo do vesnice Ořechov. Jednalo se o rádiomateriál, který měla skupina předat domácímu odboji. Druhou část nákladu, naváděcí radiomaják Rebecca, skupina zakopala *v lesíku poblíž místa seskoku*[24]. K ránu toho dne se parašutisté vydali k silnici, po níž došli až na křižovatku silnic Telč–Jindřichův Hradec–Brno. Až zde *hlásil Kolarík, že nemá legitimáciu a fotografie sebou. Behom cesty sme sa dohovorili, že sa rozídeme a síce npor. Opálka šiel smer Brno, des. Kolarík do Valaskeho Meziriči a ja som šiel na Jindrichov Hradec.*[25]

Ivan Kolařík zamířil do svého rodiště. Objevil se u rodičů, od kterých si vyžádal svoje původní protektorátní doklady, jež tu zanechal před odchodem do exilu. Poté navštívil rodinu své milé, která mu dala potravinové lístky, bez nichž se v tehdejších poměrech nedalo žít. Následně se přesunul ke svému bratrovi MUDr. Jiřímu Kolaříkovi do Zlína. Nebylo mu to však nic platné. Ztráta legitimace byla osudová chyba. Brzy se totiž dostala do rukou Gestapu. Podobenka v ní byla rozmnožena a rozeslána na všechny služebny. Po stopě Ivana Kolaříka se vydali pod osobním vedením jejich nadřízeného krimálního rady Hugo Römera[26] dva zkušení zaměstnanci brněnské řídící služebny Gestapa, kriminální tajemník Siegfried Pribil[27] a Rudolf König[28]. Nejdříve zamířili do Ivančic, místa narození uvedeného ve falešné legitimaci. Po kontrole totožnosti na četnické stanici, u po-

20 Tamtéž. Václav Růta byl vášnivým filatelistou. Jednalo se celkem o tři alba známek. A jak vzpomíná Miroslava Donnerová, když *byl* [Václav Růta] *zabrán do třídění známek v albu, muselo se kolem něj chodit po špičkách. AA*, rozhovor autora s Miroslavou Donnerovou 13. 6. 2012.

21 Ivan Kolařík, narozen 22. 3. 1920 ve Valašském Meziříčí.

22 *MZA*, f. MLS Brno, sp. zn. Lsp 2/47 Rudolf König, výpověď býv. úředníka gestapa Rudolfa Königa, nar. 10. 11. 1911, Brno, 3. října 1946.

23 Tamtéž.

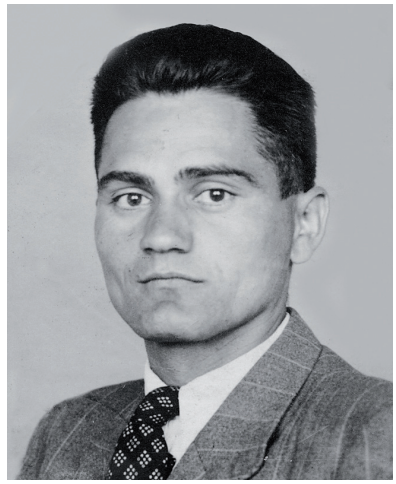
24 Srov. ŠUSTEK, Vojtěch: *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava*, výpověď Karla Čurdy na Hlavní správě obranného zpravodajství, Praha, 26. května 1945, s. 358.

25 Tamtéž.

26 *MZA*, f. MLS Brno, sp. zn. Lsp 2/47 Rudolf König, výpověď býv. úředníka gestapa Rudolfa Königa, nar. 10. 11. 1911, Brno, 3. října 1946.

27 Siegfried Pribil se narodil 20. 3. 1908 v Senftenbergu v Rakousku. Vyučený zámečník. Od roku 1938 sloužil jako uniformovaný policista ve Vídni. V únoru 1940 byl přeložen k řídící služebně Gestapa do Brna jako asistent. V roce 1942 se stal kriminálním tajemníkem III. oddělení brněnského Gestapa, později referátu IV/2 majícího za úkol stíhání parašutistů. Zúčastnil se například akcí proti npor. O. Pechalovi z operační skupiny Zinc, rt. J. Čoupkovi z operační skupiny Bivouac, proti operační skupině Spelter v Myslibořicích a Calcium u Netína. MLS v Brně byl odsouzen na doživotí. Tento trest mu byl zkrácen v roce 1955 na 25 let. *MZA*, f. MLS Brno, sp. zn. Lsp 419/48, výpověď býv. úředníka gestapa Siegrieda Pribila, nar. 20. 3. 1908, Brno, 11. září 1948.

28 Rudolf König se narodil 4. 10. 1911 v Krišťanovicích v okrese Moravský Beroun. Před okupací byl děleslouživším četařem československé armády. Po okupaci začal pracovat jako referent brněnského Gestapa. Nejdříve v oddělení III obranné zpravodajství v referátu E, který evidoval politické emigranty a pak v referátu B., který měl na starosti zabezpečení průmyslu a od roku 1942 obranu proti sa-

Zaměstanci řídící úřadovny Gestapa v Brně, kteří pátrali po parašutistovi Ivanu Kolaříkovi. Zleva – kriminální tajemník Siegfried Pribil, vrchní kriminální asistent Rudolf König a kriminální rada Hugo Römer. Foto: archiv Jaroslava Čvančary

licie a u jednoho z místních učitelů zjistili, že místo narození je fiktivní. Ze svých zkušeností z boje s parašutisty vysílanými do protektorátu však věděli, že datum narození se většinou shoduje se skutečným datem narození hledané osoby a stejně tak i první písmeno příjmení. Z iniciál V. M. na fotografii usoudili, že by mohlo jít o Velké Meziříčí. Druhý den se tedy vypravili do Velkého Meziříčí. Také zde brzy zjistili, že osoba jménem Jan Krátký ve městě nikdy nežila. Bylo jim však řečeno, že iniciály V. M. mohou znamenat také Valašské Meziříčí. Po telefonickém rozhovoru s nadřízeným kriminálním radou Hugo Römerem tedy odjeli do Valašského Meziříčí, kde slavili úspěch. Na místním ohlašovacím úřadu totiž našli přihlášku Milady Hrušákové, a ihned se proto vypravili na adresu jejího otce, pplk. Bohumíra Hrušáka. Otevřela jim čtrnáctiletá dívka, sestra hledané. Nikdo jiný v bytě nebyl. Milada byla v té době v práci. König se za ní ihned vypravil, zatímco Pribil hlídkoval u domu Hrušákových. Ve sklárně si König nechal Miladu Hrušákovou zavolat,[29] poté ji naložil do vozu a odjel s ní za Pribilem. Cestou jí ukázal podobenku Jana Krátkého. Milada Hrušáková *okamžitě poznala svého býv. mládence Ivana Kolaříka. Zároveň řekla, že je od roku 1939 nezvěstný a že ho také od té doby neviděla*.[30] Gestapáci oběma sestrám oznámili, že Ivan Kolařík se vrátil z Anglie *za účelem špionážní služby a že každý, kdo je podporuje a s nimi se stýká, je stíhán těžkým trestem*.[31] Po tomto vysvětlení a s příkazem, aby tuto informaci předaly rodičům, odjeli za rodiči Ivana Kolaříka. I oni prohlásili, že svého syna viděli naposledy v roce 1939. Aby působili důvěryhodně, požádali gestapáky, *zda bychom nemohli vyrozumět a varovat jejich příbuzné v Ivančicích. Dala nám pro ně dopis se žádostí, aby jej odevzdali I. Kolaříkovi, kdyby tam náhodou přišel. V dopise ho žádala jeho matka, aby byl rozumný a sám se přihlásil, že jemu ani jeho rodině nic se nestane. Varování příbuzných i předání dopisu jsme jim přislíbili. Podotýkám, že nám zapřeli, že mají ještě druhého syna lékařem ve Zlíně a že se u tohoto Ivan Kolařík nachází*.[32] Po sepsání dopisu oba tajní policisté odjeli do Brna.

Römer dal mezitím vytisknout plakát s Kolaříkovou fotografií[33] a oznámením, že hledaný muž za-

botážím, později v referátu IV 2b, tzv. protiparašutistickém. Podílel se na stejných akcích jako Pribil. Rafinovaně při své práci používal psychický nátlak a působení na vyslýchané oběti. MLS Brně byl v roce 1947 odsouzen k trestu smrti a popraven 29. 1. 1947. Tamtéž, sp. zn. Lsp 2/47 Rudolf König, výpověď býv. úředníka gestapa Rudolfa Königa, nar. 10. 11. 1911, Brno, 3. října 1946.

29 Na tento den si vzpomíná i Miroslava Donnerová, když říká, *že se dva gestapáci hnali do kanceláře ředitele. Když jsem na ně spustila, kam jdou, a postavila jsem se jim do cesty, tak mě jen odstrčili a pokračovali dál a dali si zavolat Miladu Hrušákovou*. Viz *AA*, rozhovor autora s Miroslavou Donnerovou 13. 6. 2012.

30 *MZA*, f. MLS Brno, sp. zn. Lsp 2/47 Rudolf König, výpověď býv. úředníka gestapa Rudolfa Königa, nar. 10. 11. 1911, Brno, 3. října 1946.

31 Tamtéž.

32 Tamtéž.

33 Fotografie Ivana Kolaříka byla umístěna přímo na vrátnici sklárny, kde pracovala i Milada Hrušáková. Viz *AA*, rozhovor autora s Miroslavou Donnerovou 13. 6. 2012. Miroslava Donnerová vzpomíná, že se jednalo pouze o fotografii bez textu. Musela to být tedy fotografie,

střelil českého strážníka. To vedlo k rozepři obou příslušníků Gestapa s ním, protože si mysleli, že navázali důvěrný vztah s Kolaříkovými příbuznými, o kterých předpokládali, že je k němu dovedou. Zároveň doufali, že Kolaříka přesvědčí, aby se jim vzdal, a že se jim ho podaří získat jako konfidenta. Druhý den, 1. dubna 1942, oba dokončili svoji misi v Ivančicích. Vyhledali babičku Ivana Kolaříka, oznámili jí, že její vnuk se nachází na území protektorátu, a předali jí dopis od dcery.

Celý případ však dostal nečekané rozuzlení. Na brněnské Gestapo totiž přišlo hlášení, že *blízko Zlína byl nalezen na silnici otrávený muž, který po převozu do nemocnice zemřel*.[34] Jako mrtvý byl identifikován Ivan Kolařík, který spáchal po zvážení všech okolností sebevraždu s pomocí cyankáli v kombinaci s veronalem.[35] Tím však příběh nekončí, ale spíše graduje.

Totožnost Ivana Kolaříka byla zjištěna podle staré občanské legitimace, kterou měl u sebe. Z toho Gestapo vyvodilo, že si ji pravděpodobně vyzvedl u svých rodičů. Dále zlínské Gestapo objevilo u mrtvého potravinové lístky. Sice bez jména majitele, ale s razítkem dodavatele a hlavně s číslem zákazníka. Zjistit původního majitele lístků už nebylo složité. Prokázalo se, že patřily rodině Hrušákových. Poté začalo zatýkání. Zatčeni byli ve dvou vlnách rodiče Ivana Kolaříka[36], rodiče Milady Hrušákové[37] i samotná Milada[38]. Miroslava Donnerová na událost vzpomíná takto: *Po chvíli přivedli Miladu Hrušákovou a vzali ji do ředitelské místnosti. V tu dobu volal bleskový telefon z Přerova a mužský hlas, představil se jako doktor, sháněl Miladu. Odpověděla jsem, že má návštěvu.*[39]

V souvislosti s Ivanem Kolaříkem byl dále zatčen jeho bratr Jiří a 22. dubna 1942 také JUDr. Vladimír Hoblík z Brna, kterého Jiří Kolařík žádal o pomoc s úkrytem pro svého bratra, což vyšlo najevo při výsleších. Popraven byl společně s rodinou Kolaříkových a Hrušákových.

S těmito bezprostředními informacemi, hlavně o zatčení Milady Hrušákové a o vyvěšení fotografie Ivana Kolaříka, přijela Miroslava Donnerová na velikonoční svátky do Prahy k Růtovým. Vše jim – aniž věděla, že rodina je do podpory parašutistů zapojena – podrobně vyprávěla. Teta pozorně naslouchala, nedala na sobě nic znát a situaci pouze komentovala slovy: *Doufám, že paní Moravcová*[40] *na to nebude nic říkat*.[41] Nic také nemohla. O vysazení skupiny Out Distance velmi pravděpodobně věděl velitel Silveru A Alfréd Bartoš a s napětím očekával, kdy se přes zřízenou přepážku na adrese Jana Vojtíška v Lázních Bělohrad objeví první parašutista z této skupiny. Stalo se tak po Velikonocích 9. dubna 1942 a byl jím npor. Adolf Opálka.[42] Z Lázní Bělohrad zamířil do Pardubic ke Krupkovým, kde se setkal s Bartošem, a odtud byl vyslán do Prahy do bytu Moravcových v Biskupcově ulici. Až tehdy bylo možné předat zprávu od Miroslavy Donnerové z Valašského Meziříčí veliteli skupiny Out Distance. Bohužel k ničemu takovému pravděpodobně nedošlo. Ostatně, že je Ivan Kolařík po smrti, netušili parašutisté ani na konci dubna. Svědčí o tom alespoň příkaz Adolfa Opálky, který několik dní po bombardování Plzně vyslal Čurdu za Kolaříkem do Valašského Meziříčí s výzvou, *aby se hlásil v Lázních Bělohrad u majitele tiskárny, neb aby vydal peníze, které obdržel v Anglii. Kdyby Kolařík mé výzvě nevyhověl, měl jsem ho zastřelit* […] *ale nedostal jsem se až tam, vlastně ne až k des. Kolaříkovi, poněvadž na nádraží ve Vel. Meziříčí pronásledovali*

kterou dal Hugo Römer rozmnožit pro četnické stanice. M. Donnerová dále vzpomíná, že se kamarádila v té době s jedním chlapcem, který pracoval ve stejné továrně jako ona a byl spolužákem Ivana Kolaříka. K tomu, že muže na fotografii zná, se přiznal až poté, co se proslechlo, že Kolařík spáchal sebevraždu. Tamtéž, rozhovor autora s Miroslavou Donnerovou 9. 9. 2012.

34 *MZA*, f. MLS Brno, sp. zn. Lsp 2/47 Rudolf König, výpověď býv. úředníka gestapa Rudolfa Königa, nar. 10. 11. 1911, Brno, 3. října 1946. Stalo se tak okolo 12. hodiny na okraji Vizovic. Srov. REICHL, Martin: *Cesty osudu*. Svět křídel, Cheb 2004, s. 65.

35 K němu viz http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=1920 (citováno k 2. 5. 2016).

36 Josef Kolařík, nar. 2. 1. 1886 v Olomouci, učitel v Ústavu pro hluchoněmé ve Valašském Meziříčí. Zatčen 2. 4. 1942, Josefa Kolaříková, rozená Kuldová, nar. 6. 1. 1888 v Ivančicích u Brna, v domácnosti. Zatčena 5. 4. 1942. Oba byli popraveni 30. 5. 1942 v Kounicových kolejích v Brně – viz http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=1110 (citováno k 2. 5. 2016).

37 Pplk. Bohumír Hrušák, nar. 5. 1. 1893, zatčen 5. 4. 1942, Amálie Hrušáková, rozená Hlavinková, nar. 16. 5. 1894, zatčena 2. 4. 1942. Oba byli popraveni 30. 5. 1942 v Kounicových kolejích v Brně – viz http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=2450 (citováno k 2. 5. 2016).

38 Milada Hrušáková, nar. 3. 10. 1920 ve Valašském Meziříčí. Zatčena 2. 4. 1942, popravena 30. 5. 1942 v Kounicových kolejích v Brně – viz http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=2448 (citováno k 25. 4. 2016).

39 *AA*, Rozhovor autora s Miroslavou Donnerovou 13. 6. 2012.

40 Marie Moravcová, rozená Krčilová, nar. 24. 8. 1898 v Praze-Žižkově. Provdaná za Aloise Moravce, vrchního inspektora státních drah. Od roku 1931 bydleli ve druhém poschodí domu v Biskupcově ulici 1745/7 na Žižkově. Jejich byt se postupně stal přijímací přepážkou pro příchod dalších parašutistů. Srovnej ČVANČARA, Jaroslav: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Laguna, Praha 1997, s. 55.

41 Tamtéž.

42 Citováno z JELÍNEK, Zdeněk: *Operace Silver A* (druhé, rozšířené a aktualizované vydání). Scriptorium, Praha 2010, s. 93.

mne četníci, před nimiž jsem utekl do lesa, kde jsem přespal.[43] Z Čurdovy svědecké výpovědi učiněné po válce vyplývá, že informace od Miroslavy Donnerové zůstaly v kruhu rodiny Růtových. S velkou pravděpodobností jí to zachránilo život, neboť Čurda mohl být pro svůj úkol do Valašského Meziříčí vybaven adresou neteře Růtových Miroslavy Donnerové.

Zatčení

Dne 27. května 1942 byl proveden atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Ten den uvázla v Praze Hana Krupková, která se v bytě Jana Zelenky sešla s Josefem Valčíkem, aby přivezla bližší informace do Pardubic. Po velké policejní akci v noci z 27. na 28. května ruch v Biskupcově ulici ustal. Všichni parašutisté se totiž krátce po atentátu stáhli do krypty kostela sv. Cyrila a Metoděje. Napětí ukončilo vyslání zatýkacího komanda pražského Gestapa 17. června do bytu manželů Moravcových v Biskupcově ulici 1745/7.

Před polednem předchozího dne se totiž na hlavní úřadovně státní policie v Praze přihlásil člen výsadku Out Distance rtm. Karel Čurda s tím, že *chce učinit svědeckou výpověď, a požádal o předložení aktovky nalezené na místě atentátu, neboť se domníval, že jejího vlastníka zná a bude o něm moci podat odpovídající informace. Čurda uvedl, že tato aktovka patří jistému Josefu Gabčíkovi – bližší personálie nejsou známy – a dále prohlásil, že Gabčík je rovněž agent-parašutista.*[44] To samé prohlásil i o sobě. Bezpečně pak označil aktovku, která byla nalezena na místě atentátu a byla přinesena z výkladu Baťovy prodejny na Václavském náměstí.[45] *Dalším pozorným výslechem se podařilo navázat s Čurdou bližší vztah, přičemž on pak prozradil některé úkryty českých agentů-parašutistů v Praze, Lázních Bělohradě, Pardubicích a Plzni. Okamžitě a razantně byly tyto úkryty obsazeny.*[46] V noci bylo na základě Čurdova udání vysláno komisařem Heinzem Pannwitzem do bytu rodiny Moravcových zatýkací komando. V bytě však zastihlo jen Marii Moravcovou a jejího manžela Aloise. Marie Moravcová stačila v nestřeženém okamžiku spolknout kapsli kyanidu a na místě zemřela. Zatčen byl tedy pouze její manžel, který byl odvezen na služebnu Gestapa do Bredovské ulice (dnes ulice Politických vězňů). Jejich syn Vlastimil, zvaný Ať, jenž se shodou okolností nacházel u příbuzných v Písku, byl do Prahy vylákán falešným telegramem, že jeho matka vážně onemocněla. Po příjezdu, pravděpodobně v dopoledních hodinách 17. června, byl doma zatčen a podroben krutému výslechu. Gestapo si mezitím začalo na základě výpovědí zatčených skládat celou mozaiku sokolského odboje. Dnes již nelze přesně zjistit, jak se dostalo na stopu rodiny Zelenkových, můžeme jen konstatovat, že kolem poledne 17. června vyjelo z Petschkova paláce několik zásahových vozů. Gestapáci v domě č. p. 1837/4 v Biskupcově ulici na Žižkově vnikli v prvním patře do bytu Jana Zelenky-Hajského. Ihned se rozpoutala střelba. Zelenkovi se podařilo dostat se do koupelny, ze které následně vyšel, ale brzy klesl k zemi a od úst mu šla pěna – cyankáli. Z bytu tak byla odvedena pouze jeho žena Františka, která však utrpěla těžký psychický šok a nebyla schopna vypovídat.

Komisař Heinz Pannwitz byl po atentátu na Reinharda Heydricha pověřen vedením Zvláštní vyšetřovací komise

Foto: archiv Jaroslava Čvančary

Rozruch kolem zatčení rodiny Moravcových a posléze i Zelenkových museli zaregistrovat i v rodině Růtových. Je známo, že Jiří Růta jako první sdělil při hodině angličtiny

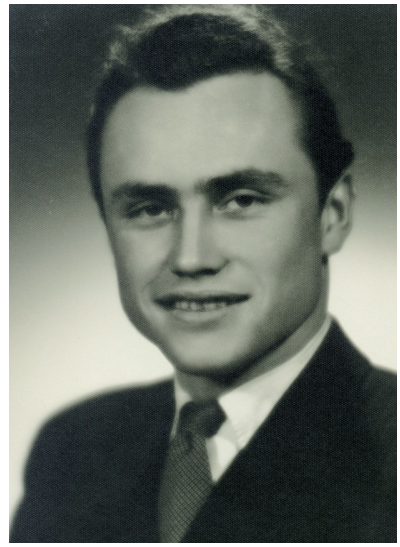
43 *SOA Praha*, f. MLS, sp. zn. Ls XXV 1290/45, trestní spis Karla Čurdy, výpověď Karla Čurdy z 15. 6. 1945.

44 Tamtéž, sp. zn. Ls 2043/46, trestní spis Kurta Daluegeho, hlášení Hlavní úřadovny státní policie Praha z 20. června 1942, které pojednává o výpovědi Karla Čurdy z 16. 6. 1942.

45 Srovnej *NA*, f. 225, sign. 225-1518-1, Praha, červen 1942, záznamy velitele stanice uniformované vládní policie v Praze, oddělení Horní Nové Město, policejního praporčíka Josefa Makovičky, s. 16–18.

46 *SOA Praha*, f. MLS Praha, sp. zn. Ls 2043/46, trestní spis Kurta Daluegeho, hlášení Hlavní úřadovny státní policie Praha z 20. června 1942, které pojednává o výpovědi Karla Čurdy z 16. 6. 1942.

Manželé Marie a Alois Moravcovi a jejich syn Vlastimil, zvaný Ať

Foto: archiv Jaroslava Čvančary

synovi Zelenkových Janu Milíčovi, co se v poledne odehrálo v jejich bytě.[47] Tehdy se Jan Milíč rozhodl, že už se domů nevrátí. Zamířil do Husova háje v Záběhlickém lesíku, kde spáchal sebevraždu kyanidem draselným. Důležité stopy smrtí Marie Moravcové, Jana Zelenky-Hajského a Jana Milíče tím mizí. Rodina Růtových zůstala bez vnější známky nejistoty doma. Václav Růta dál normálně chodil do práce a Jiří do školy, přestože jeho spolužák následující den chyběl.

Byty Moravcových a Zelenkových však střežilo Gestapo. První den po zatčení se k bytu Moravcových přiblížila sestra paní Moravcové Karolína Králová se svou dcerou Ludmilou. Obě byly zatčeny. Ludmila byla vzhledem ke svému věku (bylo jí teprve osmnáct) propuštěna, ale paní Královou si na Gestapu nechali[48]. Odpoledne po práci se k bytu Moravcových vypravil i syn Karolíny Králové Karel. Ten se předtím naštěstí zastavil v restauraci, která byla přímo v domě, viděl, jak vynášejí rakev Marie Moravcové, a dozvěděl se o sebevraždě Jana Zelenky-Hajského. Den po Zelenkově zatčení se chytila do pasti další oběť – jedna z jeho nejbližších spolupracovnic Anna Šrámková[49]. Také ona chtěla zjistit, co se Janu Zelenkovi stalo, a proto si dodala odvahu a šla do jeho bytu, kde byla ihned zatčena.

Otázka tedy zní: Mohli Růtovi něco udělat pro svoji záchranu? Byli nuceni čekat, jak všechno dopadne, a doufali, že štěstí bude stát na jejich straně?

Jistou naději na únik měl syn Jiří a možná i jeho matka. Jiří Růta měl totiž křestní list vystavený na Slovensku. *A já jsem tehdy měla spoustu kontaktů na Slovensko. V naší fabrice pracovala spousta Slováků a určitě bych jej na to Slovensko dostala,*[50] říká Miroslava Donnerová: *Ale oni nic neřekli*.

Gestapo se o Růtových dozvědělo s největší pravděpodobností od Bejblových, Královských či od Ati Moravce, kteří o jejich odbojové činnosti věděli. Je také možné, ale to jsou jen spekulace, že Gestapo našlo v bytě Jana Zelenky-Hajského důkazy svědčící proti jeho sousedům.[51] Jisté je, že v pátek 19. června, svou „žeň" v Biskupcově ulici zatčením Růtových Gestapo dovršilo.

47 Srovnej ČVANČARA, Jaroslav: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*, s. 136.

48 ČVANČARA, Jaroslav – LEDVINKA Václav – JANÍK, Vlastislav – ŠUSTEK, Vojtěch: *Pamětní kniha. 294 hrdinů a obětí heydrichiády popravených v Mauthausenu*. Králová Karolína, rozená Krčilová, sestra Marie Moravcové. Pro odbojovou organizaci pracovala společně se svým manželem Františkem jako kurýr mezi Prahou a Plzní. Manželé Moravcovi ubytovali velitele paraskupiny Out Distance npor. Adolfa Opálku, s. 140.

49 Šrámková Anna, rozená Dolejšková, dobrovolná sestra Červeného kříže. Do podpory parašutistů zapojena od ledna 1942, blízká spolupracovnice Jana Zelenky Hajského. Tamtéž, s. 304.

50 *AA*, rozhovor autora s Miloslavou Donnerovou 13. 6. 2012. Paní Donnerová říká, že slovensko-protektorátní hranice nebyla v té době nijak pečlivě střežena. Sama totiž několikrát ještě s jedním říšským státním příslušníkem na Slovensku byla.

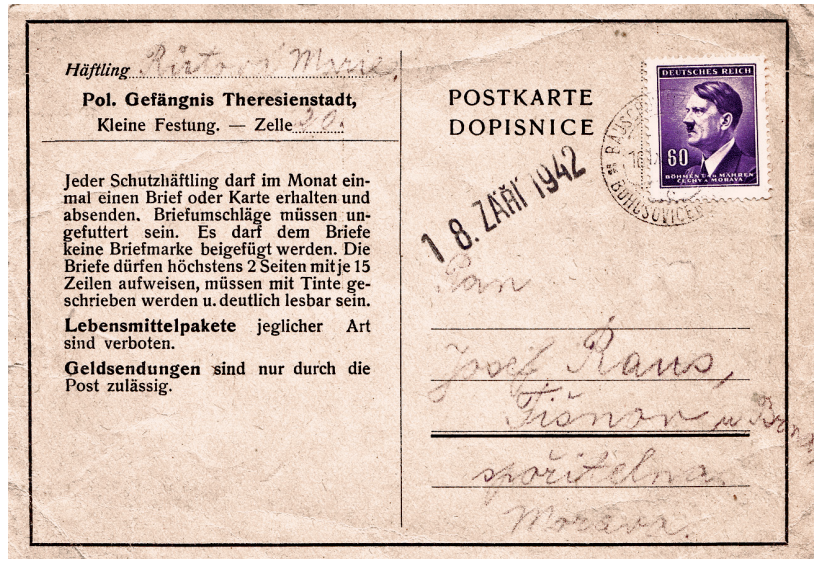
51 Prokazatelně víme, že o adrese Růtových věděl Jan Bejbl, který ji poskytl parašutistům. Velmi pravděpodobně o nich musel vědět i Václav Král. Oba byli zatčeni dva dny před Růtovými. Pak samozřejmě o roli Růtových věděli Zelenkovi. Jan Zelenka-Hajský a jeho

Výslechy

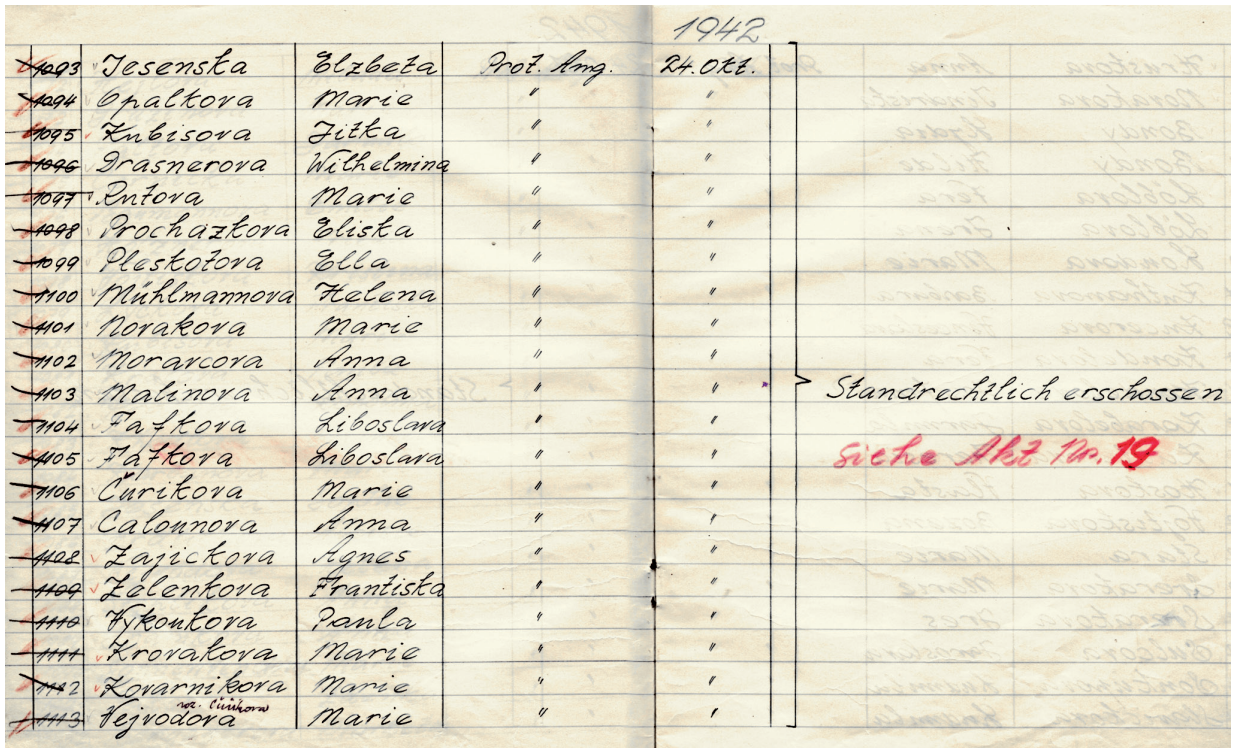
Samozřejmě i Růtovi byli vystaveni brutálním výslechům. Ty však již s největší pravděpodobností nedosahovaly takové intenzity jako v době, kdy Gestapo zuřivě pátralo po ukrytých parašutistech. Václavu Růtovi jako jejich prvnímu ubytovateli byly po preparaci hlav parašutistů předloženy k identifikaci hlavy Jana Kubiše a Josefa Gabčíka. *Růta Václav ubytovatel Strnada a Vyskočila od 31. 12. 1941 do 5. 1. 1942. Opětovně rozpoznal v obou hlavách mrtvol číslo 3 a 6 osoby, které u něho byly.*[52]

Terezín

O pobytu rodiny Růtových v Terezíně vypovídá pouze korespondenční lístek, který napsala Marie Růtová

Häftling Růta Marie
Pol. Gefängnis Theresienstadt,
Kleine Festung. — Zelle 20.
Jeder Schutzhäftling darf im Monat einmal einen Brief oder Karte erhalten und absenden. Briefumschläge müssen ungefuttert sein. Es darf dem Briefe keine Briefmarke beigefügt werden. Die Briefe dürfen höchstens 2 Seiten mit je 15 Zeilen aufweisen, müssen mit Tinte geschrieben werden u. deutlich lesbar sein.
Lebensmittelpakete jeglicher Art sind verboten.
Geldsendungen sind nur durch die Post zulässig.
POSTKARTE
DOPISNICE
DEUTSCHES REICH
60
18. ZÁŘÍ 1942
Pan
Josef Raus,
Tišnov u Brna
Svobodova
Morava.

Korespondenční lístek z Malé pevnosti Terezín, který poslala Marie Růtová svému bratrovi Josefu Rausovi, a stránka z mauthausenské knihy zemřelých (tzv. Sterbebuch), do níž příslušníci SS zaznamenávali jména povražděných vězňů. Pod číslem 1097 je uvedeno, že Marie Růtová byla 24. 10. 1942 zastřelena podle stanného práva. Foto: archiv autora, NA

1942

1093	Jesenska	Elzbeta	Prof. Amg.	24. Okt.	Standrechtlich erschossen
1094	Opalkova	Marie	〃	〃	
1095	Kubisova	Jitka	〃	〃	
1096	Grasnerova	Wilhelmina	〃	〃	
1097	Ruta	Marie	〃	〃	
1098	Prochazkova	Eliska	〃	〃	
1099	Pleskotova	Ella	〃	〃	
1100	Mühlmannova	Helena	〃	〃	
1101	Novakova	Marie	〃	〃	
1102	Novarcova	Anna	〃	〃	
1103	Malinova	Anna	〃	〃	
1104	Faltova	Liboslava	〃	〃	
1105	Faltova	Liboslava	〃	〃	siehe Akt Nr. 19
1106	Curikova	Marie	〃	〃	
1107	Calounova	Anna	〃	〃	
1108	Zajickova	Agnes	〃	〃	
1109	Zelenkova	Frantiska	〃	〃	
1110	Vykoukova	Paula	〃	〃	
1111	Krovakova	Marie	〃	〃	
1112	Kovarnikova	Marie	〃	〃	
1113	Vejvodova	Marie	〃	〃	

syn Jan Milíč ale při zatýkání spáchali sebevraždu a paní utrpěla nervový šok, takže nemohla vypovídat. Je také velmi pravděpodobné, že o tom, jak se parašutisté dostali k Růtovým, věděli i Moravcovi včetně Ati Moravce.

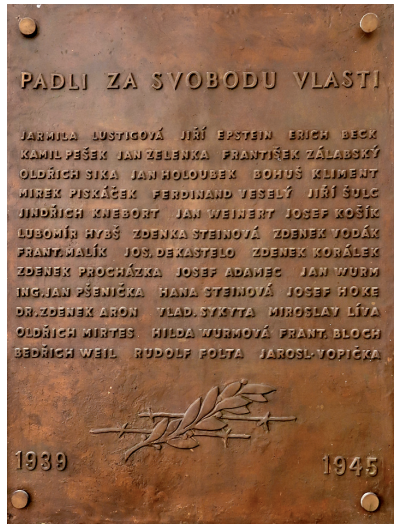
52 ŠUSTEK, Vojtěch: *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava*. Dokument č. I/107 Pannwitzova závěrečná zpráva o vyšetřování atentátu na Heydricha s datem 25. září 1942, s. 586–649.

z cely č. 20 dne 13. září 1942 svému bratrovi Josefu Rausovi do Tišnova. Na lístku s pečlivě vymezeným obsahem o rozsahu šesti řádků ho informovala o tom, že je zdravá, a žádala ho o zaslání *prádla, praktického oblečení, mýdla, toaletního papíru, 50 korun, vitaminů, hřebenu, županu*.[53] Lístek vzbudil v celém příbuzenstvu v Tišnově rozruch a všichni se pustili do shánění požadovaných věcí. *Nakonec jsme sehnali jak prádlo, šaty, tak i teplý župan. Balík se však vrátil na adresu do Žerotínovy ulice, kde bydlel strýc Joska,* vzpomíná Miroslava Donnerová.[54]

Dne 29. září 1942 na zasedání stanného soudu v Petschkově paláci vynesl Ulrich Geschke[55] v nepřítomnosti trest smrti nad 252 podporovateli parašutistů, kteří vykonali atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Mezi nimi byli i Marie, Václav a Jiří Růtovi.

Všichni tři byli popraveni v bunkru koncentračního tábora Mauthausen 24. října 1942. Marie Růtová v 10 hodin 36 minut, Václav Růta v 16:16 a dvě minuty po něm byl u měřicího zařízení ranou do týlu, stejně jako jeho rodiče, popraven i syn Jiří.[56]

Pamětní deska rodinám Růtových a Zelenkových v Biskupcově 1837/4 a obětem z řad studentů libeňského gymnázia. Mezi uvedenými jsou Jan Milíč Zelenka a Miroslav Piskáček. Zřejmě nedopatřením chybí jméno Jiřího Růty.

Na černobílé fotografii Jaroslav Čvančara a Miloš Sojka při údržbě desky v květnu 1988

Foto: archiv Jaroslava Čvančary

Závěr

Růtovi přechovávali parašutisty z výsadku Anthropoid mezi prvními a výrazně tak přispěli ke zdárnému průběhu celé operace. Parašutistům toto zázemí poskytlo čas, aby odklidili operační materiál z místa dopadu a hlavně aby se prostřednictvím Růtových dostali k čelnému činovníkovi sokolské odbojové organizace, Janu Zelenkovi-Hajskému. Důvodem, že tento kontakt nebyl dále využíván, nebo alespoň o něm neexistují žádné záznamy, může být právě bezprostřední blízkost Zelenkova bytu. Ten jako zkušený ilegální pracovník přísně dodržoval zásady konspirace. V jeho bytě, pokud víme, nikdy nepřespávali žádní parašutisté. I parašutista Jaroslav Švarc z výsadku Tin byl v dubnu roku 1942 ubytován u Františka Wolfa, jenž bydlel ve stejném domě, ale nikoli u Zelenkových či Růtových. U Zelenkových se uskutečnila pouze první prověřovací schůzka mezi parašutisty a domácím odbojem.

Význam rodiny Růtových spočívá v tom, že bezprostředně po příchodu do Prahy získali Josef Gabčík a Jan Kubiš bezpečné zázemí a shodou okolností i kontakt na představitele sokolského odboje. Bohužel z dochovaných pramenů nelze více jejich odbojovou činnost rekonstruovat, alespoň co je autorovi dosud známo. I tak lze ocenit postoj rodiny v době od prvního zatýkání v Biskupcově ulici, kdy projevila velkou míru chladnokrevnosti a odhodlání a čekala, až se její osud naplní.

53 Viz korespondeční lístek s datem 13. 9. 1942 z Malé pevnosti Terezín adresovaný Josefovi Rausovi, Tišnov – v držení autora.

54 *AA*, rozhovor autora s Miroslavou Donnerovou 13. 6. 2012.

55 SS-Standartenführer, vladní rada dr. Hans Ulrich Geschke nar. 16. 5. 1907 ve Frankfuktu nad Odrou. V protektorátu od roku 1939, kde působil jako šéf řídící úřadovny Gestapa v Praze. Srovnej ČVANČARA, Jaroslav: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*, s. 25.

56 Popravní protokoly si na Gestapu vyzvedl 29. ledna 1943 bratr Václava Růty Josef . Viz *NA*, f. Policejní ředitelství Praha II – prezidium – 1941–1950 (PP 1941–1950), k. 1695, sign. R78/4 Růta Václav.